

УДК: 316.7

Антропоморфні формоідентиненти-маркери сигніфікативного поля католицького етнорелігійного простору

В.І. КРЯЧКО

Інститут соціології, психології та соціальних комунікацій Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, м. Київ, Україна, E-mail: volodymyr.kryachko@gmail.com

Авторське резюме

У статті здійснюється спроба експлікації антропоморфних формоідентинентів-маркерів сигніфікативного поля католицького етнорелігійного простору на базі розробленої автором моделі структури сигніфікативного поля католицизму як експлікосистеми релігійних, культурних, етнічних, соціальних та інших маркерів, яка складається із наступних базових сигніфікативних структурних підсистем: 1) антропоморфна сигніфікативна підсистема, до якої належать людиноподібні та персоніфіковані символікоконструкції, пам'ятки культури та архітектурні ансамблі, а також позначки частин тіла людини, їх комбінації та сигнали; 2) зооморфна сигніфікативна підсистема, до якої входять твариноподібні позначкоконструкції та знаки окремих їх органів, а також символи продуктів їх життєдіяльності; 3) вегетоморфна сигніфікативна підсистема, до якої належать рослиноподібні сигніфікоелементи та продукти харчування; 4) геоморфна сигніфікативна підсистема; 5) геометрична сигніфікативна підсистема; 6) астральна сигніфікативна підсистема; 7) колористична сигніфікопідсистема; 8) топосоінсталяційна сигніфікопідсистема; 9) предметно-інструментативна сигніфікативна підсистема; 10) архітектурна екстер'єрно-інтер'єрна сигніфікативна підсистема; 11) абстрактна сигніфікативна підсистема; 12) акціональна сигніфікативна підсистема.

Антропоморфна сигніфікативна підсистема з її формоідентинентами-маркерами сигніфікативного поля католицького етнорелігійного простору включає в себе візуалізовані у просторі антропоморфні та персоніфіковані символікоконструкції та формоелементи, які експлікуються через опредметнені екзисис: предмети живопису, архітектури тощо і часто пов'язані із різними релігійними та етнічними символікоконструкціями.

Ключові слова: антропоморфізм, етнічність, етнорелігійний простір, ідентинент, католицизм, маркер, простір, сигніфікативне поле, символ, система.

Anthropomorphic formidentinents-markers of significantive field of catholic ethnoreligious space

V.I. KRYACHKO

Institute for sociology, psychology and social communications of the National pedagogical Dragomanov university, Kyiv, Ukraine, E-mail: volodymyr.kryachko@gmail.com

Abstract

The paper deals with an attempt to explicate the anthropomorphic formidentinents-markers of the significantive field of Catholic ethnoreligious space on the basis of developed by the author model of the structure of significantive field of Catholicism as the exposed system of religious, cultural, ethnic, social and other markers, which is consisted of the following basic significantive structural subsystems: 1) anthropomorphic significantive subsystem, which includes human-similar (manlike) and personificated symbolic constructions, monuments and architectural ensembles, as well as symbols of human body parts, their combinations and signals; 2) zoomorphic significantive subsystem, which includes animal-similar significantive constructions and signs of their separate bodyparts, as well as symbols of their lifeproducts; 3) vegetomorphic significantive subsystem, which includes plant-similar significantive elements and food products; 4) geomorphic significantive subsystem; 5) geometric significantive subsystem; 6) astral significantive subsystem; 7) coloristic significantive subsystem; 8) topos-instalative significantive subsystem; 9) objective-instrumental significantive subsystem; 10) architectural exterior-interior significantive subsystem; 11) abstractive significantive subsystem; 12) actional significantive subsystem.

Anthropomorphic significantive subsystem with its formidentinents-markers of the significantive field of Catholic ethnoreligious space includes visualized in space anthropomorphic and personificated symbolic constructions and formelements, that are explicated via objective-material patterns: paintings, architecture, etc., and are often linked with various religious and ethnic symbolic systems.

Keywords: anthropomorphism, ethnicity, ethno-religious space, identinent, Catholicism, marker, space, significantive field, symbol, system.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження даної проблематики пов'язана із збільшенням наукового інтересу вчених до вивчення етнорелігійного простору різних частин світу у контексті екуменізму та наростаючих

інтенцій різних релігійних суб'єктів (представників тих чи інших релігійних систем) стосовно конструювання моделей налагодження міжрелігійного, міжетнічного, міжконфесійного, міжкультурного діалогів. Вивчення тематики

© В.І. Крячко, 2015

антропоморфних (персоніфікованих) формоідентинентів сигніфікативного поля католицького етнорелігійного простору може сприяти, як ми вважаємо, розробкам технологій міжкультурної евалюації (зокрема базуючись на теорії евалюації польського професора Ягеллонського університету Лешека Корпоровіча та інших її дослідників) з метою поліпшення якості соціальних та навчальних програм для різних релігійних та етнічних суб'єктів, спільнот та систем.

Отже, актуальність обраної теми статті випливає із проблеми, що склалася в даному напрямку досліджень, а саме: протиріччя між наявністю множини джерел, присвячених теоретичним засадам католицизму та малою представленістю цілісних теоретичних праць з етносоціології релігії, присвячених дослідженню антропоморфних формоідентинентів-маркерів сигніфікативного поля католицького етнорелігійного простору у контексті екуменізму.

Аналіз досліджень і публікацій. Тематики дослідження даної статті стосуються катехізм Католицької Церкви, концептуально-теоретичні праці таких дослідників, як: Ф. Барт (етнічні кордони), В. Вайс (етнорелігійні маркери), Г. Геллей (етнорелігійна семантика), В. Євтух (етносоціологія, соціологія, етнологія, етноісторія), О. Картунов (етнополітологія), А. Колодний (релігієзнавство), Н. Луман (соціологія соціальних систем), С. Малешевіч (соціологія етнічності), Е. Нюстрем (релігієзнавство), М. Пірен (соціологія релігії, етнопсихологія), Ю. Романенко (синергетика, соціологія соціальних систем, соціологія візуального символізму, візуальна аналітика), М. Сінгх (аналіз етнорелігійних символів та обрядів), Л. Филипович (етнологія релігії), А. Хіслоп (етнорелігійні маркери), К. Юнг (етносимволи) та інших, а також численні інфомедіа ресурси, які пов'язані із етнорелігійною проблематикою, зокрема: www.vatican.va, www.amazingdiscoveries.org, www.religion.in.ua, www.risu.org.ua, www.credo-ua.org, www.catholicnews.org.ua, www.catholic-info.at.ua, www.katolik.ru, www.catholic-media.org, www.ethnoencyclopedia.info, www.evaluation.com.ua, www.top-antropos.com тощо.

Метою дослідження є експлікація антропоморфних формоідентинентів-маркерів сигніфікативного поля католицького етнорелігійного простору у контексті етносоціології релігії як опціональної науки.

Виклад основного матеріалу. Центром католицизму, як відомо, є Ватикан, держава яка знаходиться на території Італії та її столиці Риму. В свою чергу, візуалізовані у просторі маркери-елементи католицького сигніфікативного поля складають конкретний набір (структуру, профіль), поле, систему, до складу якої, на нашу думку, входять різні культурні, релігійні, етнічні, соціальні тощо семіополя соці-

ального простору, сигніфікативні (познакові) елементи та маркери яких можуть виявлятися у сигніфікативній системі (полі) католицизму. Тому для подальшої експлікації антропоморфних формоідентинентів-маркерів католицького етнорелігійного простору, тобто антропоморфних сигніфікаторів-позначників (сигніфікантів, сигніфікативних формоутворень, символ-знакових конструкцій), які є підсистемою системи маркерів католицького сигніфікативного простору і часто пов'язані із певною етнічністю в рамках тієї чи іншої інокатолицької етнорелігійної системи, пропонуємо для початку злегка зануритись (з метою етнорелігійного соціоаналізу в аспекті етносоціології релігії) у систему італійського (етно)релігійного мистецтва – деяких відомих громадськості зображень, ікон, картин, фресок, скульптур, статуї, архітектурних споруд тощо, які можна, як ми припускаємо, віднести до католицького сигніфікативного поля, пов'язаного з різними етнорелігійними просторами у різні часи людської історії. Потім вважаємо за доцільне злегка порівняти імпактокатолицькі (сконструйовані під впливом католицизму) релігійні та етнічні екзиси із експлікопознаками деяких етнорелігійних спільнот в людській історії з метою виявлення окремих етнорелігійних корелятивних зв'язків та сигніфікативів католицької сигніфікативної системи із різними релігійними та етнічними системами сучасного світу та минулого в історії вселенського соціуму.

Здавалось би, що може бути спільного між такими сигніфікоекспонатами італійського етнорелігійного символпростору XV-XVI ст. як Чімабуе: «Мадонна зі св. Франциском і Домініком»; Джотто: «Сон Іоакіма» (Фреска капелли дель Арена, Падуа); Мазаччо: «Мадонна з Немовлям і св. Анною»; Фра Філіппо Ліппі: «Мадонна з Немовлям і св. Анною»; Сандро Боттичеллі: «Трійця»; Фра Джованні да Фьезоле: «Мадонна з Немовлям і дванадцятьма ангелами», «Коронування Діви Марії»; Алессо Бальдовінетті: «Мадонна з Немовлям»; Фра Бартоломео (Баччо делла Порта): «Явлення Діви Марії св. Бернарду»; Фра Бартоломео, Маріотто Альбертініеллі: «Мадонна во славі»; Джентіле Белліні: «Мадонна з Немовлям на троні»; Бергоньоне: «Мадонна з Немовлям» (на даній фресці Ангели ніби в жіночому образі тримають корону над Марією), «Оплакування Христа» (на даному екзисі в центрі – зображення Ісуса Христа з ранами від розп'яття, по обидві сторони Якого дві маленькі дівчинки з ореолами та крилами приклонили коліна перед Ним), «Мадонна з немовлям»; Рафаель: «Сикстинська Мадонна» (на даному експосигніфікумі знизу зображені янголятка-діти (Ангели в образі маленьких дітей) біля Папської тиари (корони Папи Римського), яка, за інформацією з веб-сайту www.amazingdiscoveries.org, нагадує головний убір асирійського божества Нергала

(Адара), головний убір Осіріса (єгипетського бога), головний убір індустського бога Крішні та головний убір филистимського бога Дагона. Головний убір останнього, між іншим, нагадує форму голови риби, якщо дивитись на нього у профіль збоку, і разом із цим нагадує головний убір богині Астарті (івр. Ашторет, перс. Іштар, богиня неба (так Астарт називається в Біблії)) та Папську мітру, а також мітри католицьких священиків); Вечелію Тіціана «Вознесіння Марії» (тут варто констатувати, що Вознесіння Діви Марії або Внебовзяття (лат. *Assumptio Beatae Mariae Virginis*) – католицький догмат про взяття Діви Марії душею і тілом на Небеса після її успіння, про що в Біблії ніде не згадується. Натомість в Біблії зафіксовано наступне: в Євангелії від Марка 16:19 «Господь (Ісус Христос) же, після розмови з ними, вознісся на небо і сів праворуч Бога» і в 1 Посланні до Тимофія 3:16 «Бог явився у плоті, виправдав Себе в Духові, показав Себе Ангелам, проповіданий у народах, прийнятий вірою в світі, вознісся у славі») [2; 5-6; 8-10; 12; 16-17; 19; 26-27] тощо, а також між різними скульптурами, картинами, іконами та фресками Ватиканського музею, католицьких храмів та навчальних установ, іншими католицькими інфомедіаресурсами? На нашу думку – це наявність деяких антропоморфних формоідентинентів-маркерів (під ними ми пропонуємо розуміти певні візуалізовані познако-символічні формоконструкції, за якими ми можемо ідентифікувати їх приналежність до того чи іншого сигніфікативного простору (релігійного, етнічного, культурного, соціального тощо), яким у даному випадку є католицький познакопростір), які експлікуються у сигніфікативному просторі католицизму та подібні до антропоморфних сингніфікоконструктивів різних релігійних та етнічних систем.

Візуалізовані (опредметнені) у соціальному та етнорелігійному просторах формоідентиненти та маркероелементи католицького сигніфікативного поля складають, як ми вважаємо, конкретний набір (структуру, профіль), поле, систему, до складу якої входять різні культурні, релігійні, етнічні, соціальні тощо семіополя соціального простору, сигніфікативні (познакові) елементи та маркери яких можуть виявлятися у сигнікативній системі (полі) католицизму. Тобто під сигніфікативним полем католицизму в етносоціології релігії ми пропонуємо розуміти систему експлікованих (виявлених, візуалізованих) формоідентинентів-маркерів (елементів) католицизму у соціальному просторі. Таким чином, сигніфікативне поле католицизму включає в себе релігійні, етнічні та інші соціальні та просторові маркери, які складають і є елементами системи маркерів релігійного, етнічного, культурного, соціального та інших просторових полів, пов'язаних

із людською життєдіяльністю, у межах чи на перетині опредметнень та знаковон (символополів) яких ми можемо спостерігати «видимі» та означені символконструкти католицизму як соціорелігійного феномена та сигніфікосистеми (системи конкретних виявлених символів та об'єктів).

Етнорелігійна соціоєвалюація [3-4; 7; 13-15; 23; 25] антропоморфних формоідентинентів католицького етнорелігійного сигніфікопростору може базуватись на нижченаведеній 12-підсистемній моделі, яку доцільно використовувати, наприклад, в рамках етносоціології релігії як платформу для імплементації соціодіагностичних інструментів та технологій ідентифікації корелятивних і асоціативних зв'язків між різними етнорелігійними та соціокультурними системами. Тобто, в етносоціології релігії (як можливомайбутній науці, одним із завдань якої може бути пошук та виявлення (ідентифікація) етнічного в релігійному) ми пропонуємо структуру сигніфікативного поля (знакову (познакову) конструкцію) католицизму як експлікосистеми релігійних, культурних, етнічних, соціальних та інших маркерів, пов'язаних із простором функціонування та взаємодії людських індивідів, типологізувати, як мінімум, за наступними базовими сигніфікативними (символопознаковими) структурними підсистемами: 1) антропоморфна сигніфікативна підсистема, до якої належать людиноподібні символконструкції (ікони та скульптури Матері Божої, репрезентовані в мистецтві (живописі, скульптурі), пам'ятках культури та архітектурних ансамблях) та позначки частин (органів) тіла людини (наприклад, фалічні символи (обеліск, колона)), а також їх комбінації та сигнали; 2) зооморфна сигніфікативна підсистема, до якої входять твариноподібні познакоконструкції та знаки окремих їх органів (символ лева з крилами), а також символи продуктів їх життєдіяльності (молоко, мед); 3) вегетоморфна сигніфікативна підсистема, до якої належать рослиноподібні сигніфікоелементи (фльор-делі) та продукти харчування; 4) геоморфна сигніфікативна підсистема (вогне-, водо-, метало-, каміне-, мінералоподібні сигніфікоконструкції, явища природи як символи); 5) геометрична сигніфікативна підсистема (наприклад, хрестоподібні, трикутноподібні, колоподібні, овалоподібні, пірамідоподібні, конусоподібні конструктоелементи); 6) астрально-референтна сигніфікативна підсистема (сонцеподібні (солярні), місяцеподібні, зореподібні символи); 7) колористична сигніфікопідсистема (кольори, які найчастіше виявляються у католицькому етнорелігійному просторі); 8) топосоінсталяційна сигніфікопідсистема (місцезнаходження тих чи інших об'єктів (предметів, конструкцій) у просторі); 9) предметно-інструментативна сигніфікативна підсистема (знаряддя, одяг

(наприклад, митра (головний убір), ряса тощо), аксесуари (атрибути) (вервиця) та іншоподібні предмети); 10) архітектурна екстер'єрно-інтер'єрна сигніфікативна підсистема (різновиди храмових конструкцій, жертвенники, капища); 11) абстрактна сигніфікативна підсистема (тлумачення етнорелігійними та соціальними суб'єктами і спільнотами таких понять, як істина, правда, брехня, рівність, дух тощо) 12) акціональна (діяльнісна) сигніфікативна підсистема, до якої належать різні людські соціальні, етнічні та релігійні заняття, дії, обряди, ритуали, музика (кроплення водою, евхаристія) тощо [1-2; 8-9; 12; 14-17; 19]. У даній статті ми сконцентруємось на експлікації конструкторів антропоморфної сигніфікативної підсистеми маркерів (елементів, формоідентифікаторів) католицької сигніфікаційної системи у соціальному та етнорелігійному просторах.

Як відомо, антропоморфізм (персоніфікація, уособлення) (від грец. *antropos* (антропос) – людина, грец. *morfe* (морфе) – вигляд, форма) – уподібнення будь-кого (різних сутностей та аттракторів) чи будь-чого до людини або перенесення людських фізичних, психічних та інтелектуальних властивостей та ознак на тварин, рослини, предмети, а також на різні явища в релігійному, культурному, етнічному, соціальному тощо просторах [14-15]. Тому практики використання антропоморфних конструкцій для сигніфікування релігійного, етнічного, культурного та соціального простору є не новими, а навпаки корінням торкаються початків людської етноісторії. Дані практики зокрема стосуються, наприклад, таких давніх і разом з тим сучасних світових релігій як індуїзм та буддизм, а також таких етнічностей як індійська, китайська, японська тощо. В свою чергу, релігійні антропомаркери часто є етномаркерами (маркерами різних етнічностей, які взаємопов'язані із конкретними релігіями, як наприклад: індуїзм-індійська етнічність), тобто у дослідницькому полі етносоціології релігії можна припустити існування різних етнорелігійних маркерів.

У даному контексті варто зазначити, що, на нашу думку, Святий Вічний Бог Творець, який комунікує з людьми через Своє Слово і Священні тексти Біблії у християнстві – не людина щоб Його зображати як дідуса із сивою бородою (як це можна спостерігати у візуалізованих культурних архізраках різних етнічностей дохристиянської епохи). Згідно з Біблією «Бога не бачив ніхто ніколи» (Євангеліє від Іоанна 1:18), натомість Єдинородний Син Божий Ісус Христос, суцільний в надрах Отця Бога, явив нам Бога, коли явився на землі во плоті, адже як написано у 14 Главі Євангелія від Іоанна: «Хто бачив Мене, той і Отця бачив» (9 вірш) і «Я в Отці і Отець у Мені». Щодо одягу Ісуса Христа, то в Біблії у Євангелії від Матфея 17:2 і у Євангелії від Марка 9:3 констатовано, що

при преображенні Ісуса Христа перед Петром, Яковом і Іоаном Його одягу стали білими як світло і сніг. Тому також можна мабуть замислитись над тим, наскільки доцільно зображати Ісуса Христа на Небі в небілих одягах. Чи доцільно взагалі людині зображати Вічного, Всемогутнього, Всесильного Бога Творця в образі дідуса з бородою? Людина – смертна, а Бог, згідно з Біблією – безсмертний, вічно Живий, Великий «Я есмь» [2; 16].

І взагалі, базуючись на тексті Біблії, можна констатувати, що Господь наш Ісус (Єшуа) Христос (Машіах), перебуваючи на землі во плоті, в тілі, народившись від скромної єврейської жінки, вийшовши з єврейського народу (етносу), на нашу думку відповідно є пов'язаним із єврейською етнічністю та її етнічними маркерами у межах плоті. Виникають кілька релігійних наукових питань з точки зору етносоціології релігії: чи можна зображати Ісуса Христа в іноетнічноєврейському ракурсі і чи можна Його взагалі зображати якщо Він є Син Бога Живого і Вічного, Отця нашого, чи можна якось взагалі зобразити вічність і Дух Божий, який пов'язує все живе? Чи можна зображати Марію, Мати Ісуса Христа, в іноетнічноєврейському ракурсі, включаючи антропологічні маркери єврейської етнічності? Чи можна змальовувати з когось (з будь-якого чоловіка, жінки чи дитини при позуванні художнику чи іконописцю) образи Ісуса Христа, Марії Матері Божої і святих Ангелів? Це складні питання, які, звичайно, можуть потребувати ґрунтовних досліджень в рамках етносоціології релігії і не тільки. Тому ми наразі утримаємось від оцінювання реального стану акціональності стосовно зображення Ісуса Христа і Марії, а також Ангелів на іконах, картинах та фресках, і перейдемо до подальшої експлікації антропоморфних маркерів сигніфікативного поля католицизму.

Наскільки автору відомо, в Біблії ніде не написано, що Ангели являлись в образі дітей та жінок, натомість написано, що Ангели у Святому Писанні являлись людям в образі чоловіків у білих одягах. Відповідно виникає також етносоціологічно-релігійне питання щодо підставовості зображення у творах мистецтва та скульптурних композиціях дітей з крилами та жінок з крилами. Додамо також, що згідно з Біблією Ісус Христос воскрес із мертвих після того як був розп'ятий на хресті, коли Йому було більше 30 років, тому питання поклоніння Ісусу Христу як дитині в образомі композиції «мати-маленька дитина» є, на нашу думку, досить дискусійним у контексті відповідності Священному Писанню та у християнському ракурсі. Проте дискусії такого роду не є головною темою нашої статті, тому ми зупинимось поки на експлікації фактів зображення на іконах, фресках та картинах, а також відтворення скульптурних антропоморфних формоідентифікаторів (предметосигніфікаторів) католицького

символопростору. Разом із цим, зображення в католицизмі Бога-Отця у людиноподібному ракурсі, Ісуса Христа у дитиноподібному ракурсі та Ангелів у дитиноподібному та жінкоподібному ракурсі, як ми вважаємо, є базопідставовою ознакою існування етнічних (етнорелігійних) маркерів (пов'язаних з різними етнічностями та релігіями у соціопросторі) в католицькій сигніфікативній системі та виявом етнорелігійного антропоморфізму з його формоідентинентами-маркерами різних релігійних та етнічних спільнот у людській історії.

На нашу думку, до системи маркерів сигніфікативного поля католицизму входять також різні архетипи (смыслеобрази, давні праобрази) колективного несвідомого етносоціальних спільнот як елементи конструктосхем культурних, релігійних, етнічних та інших маркерів, які візуалізовані у соціопросторі та реалізуються у діяльнісних практиках соціальних суб'єктів і етнорелігійних спільнот. Як відомо із соціопсихоаналітичних наукових джерел, архетипи присутні у духовності та ментальності конкретної етнічності і можуть виражатись явно чи ситуативно, можуть протягом довгого часу перебувати у колективній безсвідомій етнічності, а потім знову виявляються у життєдіяльності і поведінці, матеріальних і духовних (релігійних) сферах функціонування етносоціальних суб'єктів та впливати на інтенції останніх у соціальному просторі. Таким чином, архетипи як давні смыслеформи теж можуть, як ми вважаємо, бути маркерами етнічності, якщо вони візуалізуються чи закодовані у соціальних практиках етнорелігійних суб'єктів.

Наприклад, архетип Великої Матері – загальна назва образу, взята із колективного культурного досвіду [15]. Символічним вираженням цього психічного феномена є зображення Великої Богині, представлене у міфах та мистецьких творах таких етнічностей та етнорелігійних спільнот, як індійська, китайська, японська, єгипетська, вавилонська, українська, російська, грецька, польська, італійська, французька тощо. Богині-Матері у культурах цих етнічностей називаються по-різному: Інана (Шумер), Іштар (Вавилон), Астарта (Месопотамія, фінікійська імперія), Кадеш (Месопотамія, Ханаан), Калі (Індія), Ізіда (Єгипет), Артеміда (Діана), Афродіта (Венера), Афіна (Мінерва), Селена, Деметра (Цецера) (Греція, Рим), Фрігг (Скандинавія), Фрея (германські етноси), Дану, Брігітта (Кельти), Амаатерасу (Японія), Нью Ва (Китай), Матка Боска (Польща), Мокош (Мати), Лада (слов'янські етноси), Діва Марія, Цариця Неба, Богиня Неба (Україна, Росія)[2; 8; 9; 12; 16], проте, як ми вважаємо, всі ці назви – експліканти (виявники, позначки) одного і того ж етносоціосуб'єктного діяльнісного архетипу поклоніння жінці-матері – Великій Богині-Матері, небесній цариці.

На нашу думку, в католицизмі архетип Великої Матері експлікується у соціодіяльнісних практиках поклоніння Марії як Божій Матері, що є очевидним у процесі контент-аналітичних наукових інтенцій стосовно кількісних репрезентацій Божої Матері у візуально-текстуальних та символі-діяльнісних матрицях католицького сигніфікативного поля.

Між іншим, аналізуючи культурний досвід українців, можна помітити маркери переваги жіночого начала над чоловічим, культу Богоматері над поклонінням Христу Богочоловіку, матриархальності над патріархальністю, які експлікуються у поведінці (соціодіяльності) репрезентантів-етнофорів українського суспільства, їх ментальності, а також в українських архітектурі та мистецтві тощо [15; 7]. Таким чином, вищезазначені архетипічні особливості соціопрофілю української етнічності, як ми вважаємо, можуть сприяти деякій адаптивності католицьких концептодоктрин та символів в українському етнорелігійному соціопросторі.

Проте, у даному контексті варто також зазначити, що у Святому Писанні (Біблії) ніде немає Божих заповідей, вказівок, рекомендацій тощо поклонятись матері Ісуса Христа (Божій Матері), а натомість у Євангелії від Матфея (4 глава, 10 вірш) написано: «Господу Богу твоєму поклоняйся і Йому Єдиному служи» [2, с. 1084]. Тому, у контексті експлікації системи етнічних маркерів католицизму, твердження протестантизму стосовно того, що поклоніння Божій Матері (яке присутнє у вченні Католицької та Православної церков) суперечить написаному у Біблії, на нашу думку, може входити до базопідставової системи теоретичного умовиводу про те, що поклоніння Марії є етнічним (етнодіяльнісним) маркером католицизму.

Для експлікації ознак кореляції антропоморфних маркерів католицького сигніфікативного поля із формоідентинентами-елементами релігійного та етнічного просторів деяких етнорелігійних сигніфікосистем нижче пропонуємо також проаналізувати порівняльну таблицю (див. табл. 1) персоніфікованих антропоморфних божеств (богів та богинь) різних релігій та етнічностей в людській історії у контексті виявлення (за допомогою інструментарію етносоціології релігії як опціональної науки, спрямованої на пошук релігійного в етнічному та етнічного в релігійному) корелятивних закономірностей та сигніфікатів перенесення певних властивостей людської псевдотрійці «батько-мати-дитина» в язичницьких (поганських, різноетнічних, гоїмних) релігіях (у контексті тих етнорелігійних спільнот, які не знають Бога християн і цураються Євангелія) на християнські уявлення про Трьєдиного Бога Отця Творця всесвіту «Бог Отець (івр. Elohim – Elogim)-Син Божий Ісус Христос (івр. Jeshua haMashiah – Йешуа Машіах)-Дух Божий (івр.

Ruach Elohim – Руах Елогім)», який є Один (івр. Ehad – Ехад) Вічний Суцний Господь (івр. Adonai).

Таблиця 1.

Корелятивність різноетнорелігійних антропоморфних божеств

Етнорелігійні спільноти	Антропоморфна батька (господь небес)	Антропоморфна сина (язичницький месія)	Антропоморфна матері (цариця небесна)
Ліван	Баал	Таммуз	Ашторет
Фінікійці	Ел	Бахус	Астарта
Вавилон	Белус, Німрод	Таммуз	Ріа, Іштар, Семіраміда
Ассирія	Нінус	Геркулес	Белтіс
Греція	Зевс	Діоніс	Афродіта
Рим	Юпітер	Аттіс	Кібела, Діана
Єгипет	Ра	Осіріс, Гор	Ісіда, Хатор
Індія	Вішну	Крішна	Девакі
Китай	Пань-гу	І	Матсоопо
Мексика	Теотль	Кетцаль-коатль	Коатлікуе
Скандинавія	Одін	Бальдер	Фрігг, Фрейда

Джерела: [2; 8-9; 12; 16].

Таким чином, у контексті етносоціології релігії аутопоеитичні контент-аналітичні рефлексивно-логічні інтенції зацікавлених соціальних суб'єктів, на нашу думку, уможливили самоконструювання корелятивних етнорелігійних містків між вищенаведеними іменами різноетнорелігійних та різноетнічних божеств і католицьким сигніфікативним полем в цілому та антропоморфною його підсистемою зокрема, що у свою чергу, на нашу думку, сприятиме розумінню та фіксації деяких концептуальних збігів між вищезазначеними позначоформої-

дентинентами різних етнорелігійних систем та маркероелементами католицького сигніфікативного поля у контексті їх антропоморфної екстраполяції. Отже, бачимо, що антропоморфні формоідентиненти-маркери католицького сигніфікативного поля зустрічаються і в сигніфікативних просторах інших релігій та етнічностей, що, на нашу думку, може бути ознакою наявності деяких етнічних маркерів у релігійній сигніфікативній системі католицизму в цілому.

Висновки. Підсумовуючи виклад матеріалу даної статті, зазначимо, що наші наукові дослідження з акцентуацією на застосування контент-аналізу як одного із інструментів етнорелігійної соціоєвалюації, яка в свою чергу може бути однією із технологій етносоціології релігії, експлікували деяку частину візуалізованих у релігійному, етнічному, культурному, соціальному тощо просторах позначококонструкцій як сигніфікативного поля католицизму в цілому, так і антропоморфної підсистеми формоідентинентів-маркерів етнорелігійного простору католицизму зокрема. Можна припустити, на нашу думку, що останній не є аутоідентичним, а натомість включає в себе різні етнорелігійні формоелементи. Адже, як ми вважаємо, антропоморфні формоідентиненти зустрічаються і в інших релігіях, окрім католицизму, де їх формофігури зображені у різних антропоморфних. Тобто експліковано певні кореляції окремих етнічних та релігійних аутомаркерів тих чи інших існуючих чи тих, що існували в історії соціальних та етнорелігійних формацій та систем із сигніфікативним полем католицизму як системою етнорелігійних формоідентинентів-маркерів у соціальному просторі. Вищенаведена інформація, на нашу думку, може сприяти висловленню припущення стосовно того, що наявність антропоморфних маркерів у католицькому сигніфікативному просторі є однією з базопідстав для констатації існування етнічних маркерів в (етно)релігійній системі католицизму.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Библиейский справочник Геллея [Пер. с англ. Рыбакова О. А.] [Текст]. – СПб.: «Библия для всех», 2012. – 787 с.
2. Библия. Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату [Переклад Патріарха Філарета (Денисенка М. А.)] [Текст]. – К.: Вид-во «Преса України», 2009. – 1416 с.
3. Євтух В.Б. Етнічність: енциклопедичний довідник [Текст] / В.Б.Євтух; Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова, Центр етноглобалістики. – К.: Фенікс, 2012. – 396 с.
4. Євтух В.Б. Етносоціологія: довідник [Текст] / В.Б. Євтух. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. – 205 с.
5. Катехизм Католицької Церкви [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.catechismus.org.ua/>
6. Катехизм Католицької Церкви. Синод Української Греко-Католицької Церкви [Текст]. – Л.: ВВП «Місіонер», 2002. – 772 с.
7. Крячко В.І. Соціодіагностичний ракурс української ментальності: монографія [Текст] / В.І. Крячко. – К.: Вид-во ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2012. – 248 с.
8. Людство і віра: Всесвітня історія народів і релігій: Енцикл.-довід. вид.: [У 4 т.] [Текст] / Авт.-уклад. Г. Щокін. – Т. II. – К.: МАУП, 2005. – 640 с.
9. Мифы народов мира. Энциклопедия в 2-х т. [Текст] / Гл. ред. С.А. Токарев. – М.: Сов. Энциклопедия, 1991. – Т. 1. А–К. – 671 с.; 1992; Т. 2. К–Я. – 719 с.

10. Нюстрем Э. Библиейский словарь [Пер. со шведского под ред. И.С. Свенсона] [Текст] / Эрик Нюстрем. – СПб.: «Библия для всех», 2011. – 537 с.
11. Пірен М.І. Соціологія релігії: Підручник [Текст] / М.І. Пірен. – К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. – 344 с.
12. Полная энциклопедия символов [Текст] / сост. В.М. Рошаль. – М. АСТ; СПб.: Сова, 2007. – 515 с.
13. Про нас [Електронний ресурс] // Центр евалюації науково-освітніх та соціальних програм. – Режим доступу: <http://evaluation.com.ua/pro-nas/> – Назва з екрана.
14. Романенко Ю.В. Візуалізації в медійно-комунікаційному просторі: соціо-системологічний підхід. Монографія [Текст] / Ю.В. Романенко, І.О. Святненко, А.А. Зінченко. – К.: Видавничо-поліграфічний центр Ін-ту міжнар. відносин, 2014. – 487 с.
15. Романенко Ю.В. Механізми символічної інтеракції в комунікаціях, політиці, мистецтві: візуально-аналітичний та соціосимволічний аспекти [Текст] / Ю.В. Романенко, Л.О. Скін. – К.: Вид-во ДУІКТ, 2011. – 301 с.
16. Святе Письмо Старого і Нового Завіту [Текст]. – Б.м.: Вид-во Отців Василян «Місіонер», 2007. – 1477 с.
17. Сонина Т.В. Италия. XIII – начало XVI века: Биографический словарь (Художники Западной Европы) [Текст] / Т.В. Сонина. – СПб.: Издательская Группа «Азбука-классика», 2010. – 720 с.
18. Соціологія: підручник [Текст] / За ред. В.Г. Городяненка. – К.: ВЦ «Академія», 2008. – 544 с.
19. Amazing Discoveries Albums [Electronic resource] // Amazing Discoveries. – Regime to access: <http://amazingdiscoveries.org/albums> – Назва з екрана.
20. Campbell W. Religion, identity and ethnicity: the contribution of Paul the Apostle [Text] / William Campbell // Journal of Beliefs & Values. – 2008. – Vol. 29, No. 2. – P. 139-150.
21. Korporowicz L. Rozwojowa misja ewaluacji [Text] / Leszek Korporowicz // Animacja Zycia Publicznego. Analizy i rekomendacje. – 2013. – Nr. 4 (11). – S. 4-7.
22. Lingvo Online [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lingvo.ua/uk>
23. Malesevic S. The Sociology of Ethnicity [Text] / Sinisa Malesevic. – London: SAGE Publications, 2004. 208 p.
24. Marti G. Fluid Ethnicity and Ethnic Transcendence in Multiracial Churches [Text] / Gerardo Marti // Journal for the Scientific Study of Religion. – 2008. – No. 47 (1). – P. 11-16.
25. Safran W. Language, Ethnicity and Religion: a Complex and Persistent Linkage [Text] / William Safran // Nations and Nationalism. – 2008. – No. 14 (1). – P. 171-190.
26. Sayce A.H. Assyria, Its Princes, Priests and People. By-Paths of Bible Knowledge VII [Electronic resource] / Archibald Henry Sayce. – Regime to access: <http://www.gutenberg.org/files/42033/42033-h/42033-h.htm>
27. The Holy See: Official web-site [Electronic resource]. – Regime to access: <http://w2.vatican.va/content/vatican/en.html> – Назва з екрана.

Стаття надійшла до редакції 25.12.2014

REFERENCES:

1. Bibleyskiy spravochnik Gelleya [Perevod s angliyskogo Rybakova O.A.] (Halley's Bible Handbook) [Rybakov O. translation from English]. Sankt-Peterburg, 2012. 787 p.
2. Bibliya. Vydannya Kyjivskoj Patriarkhiji Ukrajinskoj Pravoslavnoj Cerkvy Kyjivskogho Patriarkhatu [Pereklad Patriarkha Filareta (Denysenka M.A.)] (Bible. Publication of Kyiv Patriarchate of Ukrainian Orthodox Church [Translation of Patriarch Filaret (Denysenko M.A.)]). Kyiv, 2009. 1416 p.
3. Yevtukh V.B. Etnichnist: encyklopedychny dovidnyk (Ethnicity : Encyclopaedic handbook). Kyiv, 2012. 396p.
4. Yevtukh V.B. Etnosociologiya: dovidnyk (Ethnosociology: reference book). Kyiv, 2011. 205 p.
5. Katekhysm Katolyckoyi Tserkvy (Catechism of the Catholic Church). Regime to access: <http://www.catechismus.org.ua/>
6. Katekhysm Katolyckoyi Tserkvy (Catechism of the Catholic Church). – Lviv, 2002. 772 p.
7. Kryachko V.I. Sotsiodiagnostychnyy rakurs ukrayins'koyi mentalnosti (Sociodiagnostical aspect of Ukrainian mentality). Kyiv, 2012. 248 p.
8. Lyudstvo i vira: Vsesvitnya istoriya narodiv i religiy: Entsyklopedychno-dovidkove vydannya (Humanity and faith: World history of peoples and religions: encyclopedic-reference edition) [Shchokin G. eds.]. Kyiv, 2002. 640 p.
9. Mify narodov mira. Entsyklopediya: v 2-h tomakh (Myths of the peoples of the world. Encyclopedia: in 2 volumes) [Tokarev S.A. eds.]. Moskva, 1992. 671 p.: illus; 719 p.: illus.
10. Nustrem Eric. Bibleyskiy slovar' (Bible dictionary) [Пер. со шведского под ред. И. С. Свенсона Translated and edited from Swedish by Svenson I.S.]. Sankt-Peterburg, 2011. 537 p.
11. Piren M.I. Sotsiologiya religiyi: pidruchnyk (Sociology of religion: textbook). Kyiv, 2008. 344 p.
12. Polnaya entsyklopediya simvolov (Full encyclopedia of symbols). Moskva, 2007. 515 p.
13. Pro nas (About us). Center for evaluation of scientific-educational and social programs. Regime to access: <http://evaluation.com.ua/pro-nas/>
14. Romanenko Y.V., Svyatnenko I.O., Zinchenko A.A. Vizualizatsiyi v mediyno-komunikatsiynomu prostori: sotsio-systemologichnyy pidkhdid (Visualizations in the media-communicative space: socio-systemological approach). Kyiv, 2014. 487 p.
15. Romanenko Y.V. Mekhanizmy symvolichnoyi interaktsiyi v komunikatsiyakh, politytsi, mystetstvi: vizualno-analitychnyy ta sotsiosymvolichnyy aspekty (Mechanisms of symbolic interaction in communications, politics, art: visual-analytical and sociosymbolic aspects). Kyiv, 2011. 301 p.
16. Svyate Pysmo Starogo I Novogo Zavitu (Holy Scripture of Old and New Testaments). Misioner, 2007. 1477 p.
17. Sonina T.V. Italiya. XIII – nachalo XVI veka: Biograficheskiy slovar' (Khudozhniki Zapadnoy Yevropy)

(Italy. XIII – beginning of the XVI century: Biographical dictionary (The artists of the Western Europe)). Sankt-Peterburg, 2010. 720 p.: illus.

18. Sotsiologiya: pidruchnyk (Sociology: textbook) [Gorodyanenko eds.]. Kyiv, 2008. 544 p.

19. Amazing Discoveries Albums. Amazing Discoveries. Regime to access: <http://amazingdiscoveries.org/albums>

20. Campbell William. Religion, identity and ethnicity: the contribution of Paul the Apostle. Journal of Beliefs & Values, Vol. 29, No. 2, 2008. – P. 139-150.

21. Korporowicz Leszek. Rozwojowa misja ewaluacji (Development mission of evaluation). Animacja Zycia Publicznego. Analizy i rekomendacje, Nr. 4 (11), 2013. S. 4-7.

22. Lingvo Online [Electronic resource]. – Regime to access: <http://www.lingvo.ua/uk>

23. Malesevic Sinisa. The Sociology of Ethnicity. London: SAGE Publications, 2004. 208 p.

24. Marti Gerardo. Fluid Ethnicity and Ethnic Transcendence in Multiracial Churches. Journal for the Scientific Study of Religion, No. 47 (1), 2008. – P. 11-16.

25. Safran William. Language, Ethnicity and Religion: a Complex and Persistent Linkage. Nations and Nationalism, No. 14 (1), 2008. – P. 171-190.

26. Sayce A.H. Assyria, Its Princes, Priests and People. By-Paths of Bible Knowledge VII. Regime to access: <http://www.gutenberg.org/files/42033/42033-h/42033-h.htm>

27. The Holy See: Official web-site. Regime to access: <http://w2.vatican.va/content/vatican/en.html>

Крячко Володимир Іванович - кандидат соціологічних наук, доцент

Інститут соціології, психології та соціальних комунікацій Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Адреса: 04111, м. Київ, вул. Саратовська, 20

E-mail: volodymyr.kryachko@gmail.com

Kryachko Volodymyr Ivanovych – PhD in sociology, associate professor

Institute for sociology, psychology and social communications of the National pedagogical Dragomanov university

Address: 20, Saratovska str., Kyiv, 04111

E-mail: volodymyr.kryachko@gmail.com